

*Иїуманија Јулијанија,
Насѣојашељица Зачайїевскої манасѣира,
Москва, Русија*

ОБНОВА МОНАШКОГ БРАТСТВА/ СЕСТРИНСТВА. ОД ЧЕГА ЗАВИСИ?

Високопреосвећени владико Пахомије, Ваша високопреосвештенства, Ваша преосвештенства, високопреподобни архимандрити, свечасни оци игумани и матушке игуманије, браћо и сестре!

Пре свега, желела бих да пенесем поздраве и братску љубав Митрополита каширског Теогноста, председника Синодалног одељења за манастире и монаштво Руске Православне Цркве, и жеље да Господ свима помогне у раду овог монашког сабора. Желела бих и да захвалим Високопреосвећеном митрополиту Пахомију и архимандриту Методију на позиву и на радости овог сусрета.

Српско монаштво је посебно блиско Руској Православној Цркви, захваљујући вековним духовним везама и добрим односима који су постојали од давнина, као и у XX веку, када су монаси Руске Цркве били прогањани од стране атеистичке власти и налазили уточиште, између осталих, и у српским обитељима. Ове везе настављају се и последњих деценија, када се руски манастири устројавају за нови живот и добијају могућност размене искустава на разним сабрањима и сусретима монаштва, чији је пример опет преузет из добре традиције Српске Цркве.

Свјатјејши Патријарх московски и све Русије Кирил, у свом првосвештеничком обраћању на сабрању игумана и игуманија манастира Руске Православне Цркве, које

је одржано недавно, 25. септембра ове године у Москви, поново је нагласио високо назначење монаштва као дела Цркве „на коме лежи посебна одговорност за судбину Цркве, за њену садашњост и будућност“.

Тема мог излагања је „Обнова монашког братства/сестринства. Од чега зависи?“ Разматрању ове теме посвећени су округли столови који су ове године одржани у свим регионима канонских граница Руске Цркве.

Зашто данас говоримо о обнови монаштва?

Милошћу Божијом, последњих 35 година у Руској Цркви отворен је велики број манастира и сваке године наставља се оснивање нових или обнављање древних монашких обитељи.

Осврћући се на развој монаштва у Русији, можемо посведочити да наклоност руског народа монашком животу није престајала ни у једном периоду историје руске државе. Древне традиције унутрашњег монашког делања сачуване су чак и у најтежим временима за Цркву. Богољубива душа руског човека одувек је дубоко поштовала монаштво, као идеал хришћанског живота. Деведесетих година XX века, када је престао најжешћи талас прогона Цркве, невиђен од самог оснивања Руске Цркве, многе душе рађене љубављу Христовом стремиле су манастирима.

То прво поколење нових послушника, а затим и монаха, преузело је на себе благодатно, мада многотрудно дело обнове оскврнављених светиња, васпостављања монашких заједница и преображаја „гнуСОба опустошења“ у процветале вртове данашњих уређених обитељи.

Данас је наступило другачије време – време промишљања о проживљеном искуству и обраћање унутрашњој, суштинској страни монашког живота. Питање обнове монаштва пред нама стоји не толико у квантитативном, колико у квалитативном смислу.

Ко и како данас долази у манастир и постаје монах?

Једна игуманија поделила је следеће искуство: „Дешавало се да дође више сестара одједном, али да ни код једне од њих не препознамо одговарајуће настројење. А затим би дошла једна сестра коју бисмо, да је било потребно, чекале још десет година.“¹

Или, како је рекао један архимандрит који је 25 година радио на обнови своје обитељи, почињући практично од нуле: „Најтеже је било одабрати људе, посебно братију. Јер сам одмах одлучио: нећу примати било кога, већ само оне који ће моћи да усвоје и сачувају монашки дух у обитељи.“²

Монаштво је призив, Божије изборање. *Не изабрасїе ви Мене, неїо Ја вас изабрах и їосїавих вас да ви идеїе и род доносиїе; и род ваш да осїане, да шїїо їод зашїеїе од Оца у име моје да вам дã.*³

Човек ступа на монашки пут када Господ дотакне његово срце и позове га на савршено хришћанско живљење: *Ако хоћеш савршен да будеш [...]*.⁴ При томе, спољашњи, почетни разлози који су послушника подстакли да уђе унутар зидина обитељи могу бити различити, па чак и да не одговарају истинској сврси монаштва. Међутим, често се дешава да, ступивши у монашку средину и осетивши тајанствено присуство Божије у молитвеном, исихастичком животу, у подвигу трезвења и очишћења срца, човек који до тада није имао одлучности, стиче унутрашњу снагу и постаје ревностан послушник и монах.

¹ <https://monasterium.ru/publikatsii/intervyu/u-nas-dostatochno-lyudey-zhazhdushchikh-zhitiya-angelskogo/> 25.09.2024.

² <https://monasterium.ru/publikatsii/intervyu/-brat-tolko-tekh-kto-smozhet-smozhet-priobresti-i-sokhranit-monasheskiy-duk/> 9.11.2021.

³ Јн. 15, 16.

⁴ Мт. 19, 21.

Савременим људима, а посебно младима, потребно је помоћи да пронађу пут живота са Богом и показати им да врата тог живота, испуњеног другачијим смислом, могу бити отворена и у њиховим срцима. Најважније је да виде и сами се увере да овде, у манастиру, ништа није „од овога света“⁵, да је све другачије и усмерено ка Богу. Жив пример заједнице која живи у љубави према Христу, једнодушна и једномислена, може им помоћи у доношењу одлуке да се придруже братству.

Једном смо чули кратку причу о некој девојци, која је дошла у женски манастир само да се помоли и присуствује служби. Видевши сестре како стоје на молитви у храму и прислужују током богослужења, разгорела се таквом жељом да се придружи том „чудесном војинству“, да је решила да остане у обитељи. У неком другом манастиру, новопридошли брат, дирнут брижном љубављу монаха једног према другом, чврсто је одлучио да остане тамо заувек.

Важно је имати исправно одређен циљ, а тај циљ пре свега одређује игуман, као духовни отац читавог братства, као руководитељ монашке заједнице и проводник Божије воље за оне који траже спасење.

Циљ монашког живота је духовно савршенство ради сједињења са Христом, „облачење у Христа“. Задатак игумана је, пре свега, да помогне новопримљеном брату да пронађе свој лични однос са Христом. Најважније је да брат живи у сталној, живој вези са Христом, а не само формално да испуњава правила обитељи. Суштина монашких трудова и подвига састоји се у тежњи монаха да душом прихвати богооткривену истину Христову, стремећи да у потпуности усвоји Његов начин размишљања, делања и осећања, по речима апостола Павла: *Нека је у вама истиа*

⁵ Види: Јн. 18, 37.

мисао која је и у Христїу Исусу.⁶ Кроз подвиг покајања, подстакнут љубављу према Христу, монах у свом животу остварује оно што сагледава у Његовом лику: ум монаха уподобљује се уму Христовом⁷, а осећања Христова постају његова осећања. Циљ живота монаха је Христос и оно што је у Христу. Цео његов живот постаје живот у Христу⁸. Такво уподобљење Христу представља обнову човекове природе по лику Христа Спаситеља, рођење *нової човека*⁹, које можемо упоредити са новим стварањем Творца.

Од тог препорода и обнове човекове природе се и састоји покајање, које обухвата читав живот монаха. Када монах почне да живи Христом, пред њим се постепено открива суштина Божијих заповести. Он све више тежи послушности, смирењу, молитви и другим врлинама, све дубље улази у дух Светог Писма, које његовој души открива увек нови смисао. Монах почиње да сваки корак свог живота мери јеванђелским заповестима и постаје, како су то Свети оци рекли, „испуњен Јеванђељем“.

Познато је да су монаси некада знали Псалтир и Јеванђеље скоро напамет, а чак и данас постоје подвижници који наизуст читају Псалтир или Јеванђеље, јер њихов ум и срце живе у Господу, а спољашња дела происходе из срца које воли.

Треба да испунимо наше обитељи Христом. Монашки начин живота представља сабирање и обједињавање свих човекових унутрашњих сила, љубави Христове ради. А да би се тај свестан савез са Богом остварио, потребан је свакодневни, систематски рад на души и развијању

⁶ Фил. 2, 5.

⁷ Види: 1. Кор. 2, 16.

⁸ Види: Фил. 2, 21.

⁹ Еф. 4, 24.

способности ума, као и душевних осећања и воље. То је пут на коме подвижник доживљава реалност духовног усхођења као животни пут борбе и очишћења, све до потпуног преображаја и обожења, тих плодова Божије благодати, која сарађује са сталним напорима подвижника.

Како устројити обитељ, где ће братија у подвигу духовне борбе узлазити *из силе у силу*¹⁰ ка циљу монашког живота – јеванђелском савршенству и сједињењу са Христом?

Према сведочанству древних отаца, устројитеља монаштва, савршен образац организације монашког живота представља општежитељни манастир. Свети Василије Велики у својим *Подвижничким усџавима*, описујући живот општежитељних монаха, истиче: *Сџасиџељ је, окуџивши скуџ ученика, све учинио заједничким за аџосџоле, чак и себе самоџ. Тако се и они (монаси), џоџчињавајуџи се свом иџуману и добро се џпридржавајуџи џравила живоџа, џачно уџледају на живоџи аџосџола и Госџода*.¹¹

У општежитељном манастиру, послушник ступа у уређен систем појмова и закона, утемељених на јеванђелској истини. Целокупно устројство манастирског живота изграђује у послушнику, који тежи животу по Богу, *новоџ човека*¹², ослобођеног од ланаца греховних навика и представа. Управо чување општежитељног типика, уз послушност духовном оцу (игуману), уздржање, молитве и трудове, узводи брата, уз Божију помоћ, ка духовном савршенству.

У наше време када су људи, посебно млади, навикли на удобност, а многи су слабог физичког здравља, уздржа-

¹⁰ Пс. 83, 8.

¹¹ „Устав Светог Василија Великог“, у *Древни монашки усџави* (Шибеник: Православна епархија далматинска, 2004), 93.

¹² Еф. 4, 24.

ње у телесним потребама мора бити у складу са снагама братије. Међутим, посебну важност добија уздржање од празнословља, осуђивања, честог комуницирања са мирјанима, употребе савремених средстава комуникације и интернета, изван граница и времена неопходних за обављање послушања. Како ово постићи?

Када је у манастиру умна молитва у центру живота, када је све прожето духом молитве и животом по Божијим заповестима, тада нема места за сујетне разговоре и контакте са светом.

Обучавање братије умном делању темељ је духовног живота обитељи и претпоставка духовног узрастања братства. Један од подвижника Глинске пустиње, где је све било засновано на молитви и учењу умног делања, сећао се: „Тамо је чак и лењивац почињао да се моли!“, додајући: „То је био рај!“

У манастиру је читав живот усмерен на богослужења. Центар унутрашњег живота манастира јесте Литургија, Евхаристија. Свакодневно учешће братије у богослужењима усмерава пажњу на заједницу са Богом, подстичући наставак тог унутрашњег делања и по завршетку богослужења.

Келејно правило монаха представља важан део литургијског живота обитељи. Чувајући молитвено настројење монаха током читавог дана и утврђујући његово стајање пред Богом током обављања манастирских послушања и трудова, келејно правило освећује цео монахов живот, који тако постаје непрекидно богослужење¹³.

¹³ *Келејное правило монашествующего п.2 Келејное правило и богослужебно-литургическая жизнь братства.* <https://monasterium.ru/dokumenty/17-ofitsialnye-dokumenty/keleynoe-pravilo-monashestvu-yushchego/>

Вршење молитве током дана, у свако време и на сваком месту, доноси велику корист души, штитећи је од помисли и искушења. Многи Свети оци позивају почетнике да непрестано наглас понављају једноставну Исусову молитву, чак и у најкраћем облику: „Господе, помилуј“. У руским обитељима постоји традиција да се за време заједничких послушања или рукодеља наизменично изговара Исусова молитва или „Богородице Дјево, радуј се“, или да се чита Псалтир. Ради подсећања на молитву, у неким манастирима поставља се звонар, који сваког сата ударцима звона даје знак за изговарање одређеног броја Исусових молитава са поклонима; постоји и такав обичај да се током заједничких радова на сваких сат времена прави кратка пауза од 10–15 минута, током које се наглас чита житије светога или нека светоотачка поука, након чега братија наставља да ради, изговарајући наглас Исусову молитву.

Пребивање у молитви захтева вежбу и могуће га је постићи, уколико се свакодневно, током келејног правила, одређено време посвети пажљивој молитви. Много помаже и читање дела Светих отаца.

У манастирском типичу мора бити предвиђено време и за келејну молитву и за читање светоотачких дела.

Веома је важно да у обитељи постоји добра библиотека, као и да братија не само чита светоотачка дела, већ и да их изучава, припремајући кратка излагања за заједничке разговоре или читање током трпезе, или пак записујући за себе поуке, састављајући неку врсту „келејних књижица“, по узору на Свете и подвижнике побожности. Игуман, као заједнички духовни отац братије, одређује које књиге ће бити корисне за брата, у зависности од његовог настројења и духовног напредовања.

Посебну пажњу треба обратити на младе послушнике, јер је управо омладина, која у раном животном добу ступа на пут светости, пријемчива и способна да буде „вођена ка испуњавању сваког доброг подвига“.

Према новопримљеним послушницима треба поступати с поштовањем, видети у њима лик Христов, охрабрити их и учвршћивати у унутрашњем подвигу. Савремени људи су образовани, њихов ум је врло активан и тражи духовну храну, а ако је пронађе у душекорисним књигама, може брзо усвојити представљене појмове и разгорети се љубављу према Христу. Овде духовно руковођење добија првостепени значај.¹⁴

Важно је разумети да, примајући неког брата у манастир, ми не решавамо потребе обитељи за возачем, куваром, лекаром или другим радником, већ преузимамо одговорност за његову душу да је приведемо Христу.

У манастиру, где је укорењена традиција келејне молитве, духовног читања и свакодневног богослужења уз учешће свих, ствара се прави монашки дух љубави према Богу и заједништва у непрестаном прослављању Бога. Када братија живи у молитви, манастир постаје место које привлачи поклонице, и оне који траже живот по Богу.

Међутим, сила молитве стиче се кроз трудове. Заједнички рад на корист обитељи, свакодневна служба братије по послушању, не само да не омета, већ напротив, надахњује на молитву, јер се врши у манастиру у Име Божије и уз помоћ Божију. Тада рад постаје осмишљен подвиг за развијање свих душевних снага: разума, осећања и воље. Управо рад чува у души ревност за молитву и ватреност духа.

¹⁴ Архм. Эмилиан (Вафидис) *Слова и наставления*. Т.1-2, храм св.мц. Татианы, 2006 г., С.16,21.

Монаси су позвани да сами „обрађују свој рај“¹⁵, да раде на украшавању своје обитељи. Заједнички рад уједињује братију, ствара јеванђелски дух првохришћанске заједнице, која има „једно срце и једну душу, и све заједничко“¹⁶. Тај дух јединства у Христу несумњиво ће привући у обитељ нове душе, које траже спасење.

И молитва и труд у манастиру донеће своје добре плодове, само ако буду засновани на унутрашњој послушности, коју можемо назвати каменом темељцем монашког живота.

Монашки подвиг се не може замислити без послушности. Апсолутно поверење у Бога, које нас уводи у искуство живог општења са Богом и тиме поставља основу за истинску послушност, као плод овог благодатног искуства, успоставља у срцу подвижника темељне и неутуђиве одлике послушности као што су покајање, смирење и љубав. Послушност, као слободно деловање покајања, као одговор на Божији позив и израз потпуне жеље да се испуни Божија воља, представља велику стваралачку силу и неприметно узводи душу послушника на духовне висине.

Преподобни Зосима Верховски, подвижник XIX века, примећује: „Колико су блажени и преблажени они који са вером и љубављу проводе живот у послушности духовном оцу! Од таквих, као од самих анђела Божијих, и на друге се излива просветљење и уразумљење.“

Свака врлина – молитва, покајање, уздржање, послушност, смирење и љубав, биће дубља и савршенија ако има у себи „соли трезвљења“, тј. унутрашњу пажњу, коју Преподобни Исихије Јерусалимски, не случајно, назива „духовном уметношћу“.

¹⁵ Види: 1. Мојс. 2, 15.

¹⁶ Види: Д. ап. 4, 32.

Молитва са пажњом постаје свесно стајање пред Оним Коме се она узноси; покајање постаје непрекидно и делотворно, јер подвижник увек посматра себе, види шта треба исправити, уочава своје грехе и не осуђује брата. Послушност са трезвљењем постаје свесна, добровољна жртва Богу, принесена у јеванђелском духу, са потпуним поверењем у духовног оца. Љубав заједно са трезвљењем добија дубину и истинитост, јер духовно пажљив човек има осетљивост – он неће увредити брата нити учинити оно што би га саблазнило, већ ће приметити шта му је потребно; желеће да га подржи, покрије љубављу, надахне на добро дело; знаће шта и како да каже или учини, како би за ближњег био не препрека и саблазан, већ нека врста степенице на лествици која води ка Богу.

Таква љубав је „испуњење закона, свеза савршенства“¹⁷ и манастир постаје за све који га походе простор љубави, место где зло нема власти, где је све испуњено несебичном и животодавном љубављу, љубављу која не тражи своје.

Данас, када је свет испуњен искушењима, сваки који улази унутар манастирских зидина са жељом да служи Богу треба да буде као многоцени бисер за братију. Треба га нужно примити са великом љубављу, у духу Авраамовог гостопримства, дати му могућност да види лепоту монашког живота. Када дође у манастир, када доживи љубав и смирено служење братије, поклоник ће сигурно задржати светлост и топлину тог сусрета у свом срцу. А у срцима оних који траже Бога, појавиће се жеља да се врате у њега опет и опет, а можда и да ту остану заувек.

У закључку овог излагања, желела бих да наведем одломак из писма једног савременог светитеља, веома

¹⁷ Види: Рим. 13, 10; Кол. 3, 14.

поштованог и добро познатог међу верницима у Русији, вашег сународника, Преподобног Јустина Ђелијског и Врањског, које је написао једном од својих духовних синова. Он пише: *Обнова је мојућа само у буквалном свећоошачком испуњавању монашких завета. То је једини пут, освешћан и посведочен двехиљадугодишњим искуством православних подвижника монаха. Тај пут је и дао безброј свешћих и праведних монаха. На дружим путевима монаху нема спасења. [...] Ошточније у Вашој светој обители са постом по светом Тихику [...] Таквоме посту неизоставно догађа се бојсужења по Тихику: сва редом, са Светом Литургијом свакодневном као круном. А умна молитва нека не престаје у срцима Вашим ни дању ни ноћу. Постујите ли иако, [...] благослов Божији ће се несумњиво почети изливати на Вашу свету обитель. И Господ ће на чудесне начине почети умножавати Ваше братство, приводећи Вам пробужене монахе и христочежњиве искушенике. При таквом узор-манастиру у нашој Цркви, Вама ће се са свих страна почети славити душе, жедне правде и истине Божије.*¹⁸

Манастирско братство гради Господ. А наша је дужност да не ометамо Господа у његовом делу, да будемо достојни звања на које смо позвани и да сваки дан тражимо и испуњавамо Божију вољу.

Благодарим на пажњи.

¹⁸ Преподобни отац Јустин Нови, „Писмо 34. Монашки живот: пост и молитва“, у *Писма*, књига 1 (Ваљevo: Манастир Ђелије, 2020), 62.